

Krátkodobé reprodukční záměry a jejich realizace v zemích střední Evropy: Komparativní analýza

Eva Waldaufová, Jitka Slabá

Katedra demografie a geodemografie
Přírodovědecká fakulta, Univerzita Karlova

54. konference České demografické společnosti
28.–30. května 2025 | Magistrát města České Budějovice

**PŘÍRODOVĚDECKÁ
FAKULTA**
Univerzita Karlova

Tato práce byla podpořena Grantovou agenturou Univerzity Karlovy (GAUK) (č. 189924), v rámci projektu „Reprodukční strategie v epoše nejistoty: reprodukční plány českých žen a mužů“, dále z projektu PRINS („Na všechno sami: příležitosti a rizika individualizace společnosti“, CZ.02.01.01/00/23_025/0008710) a z projektu Český národní uzel pro výzkum rodiny (č. LM2024074).

Kontext výzkumu

- **Kontext výzkumu:**

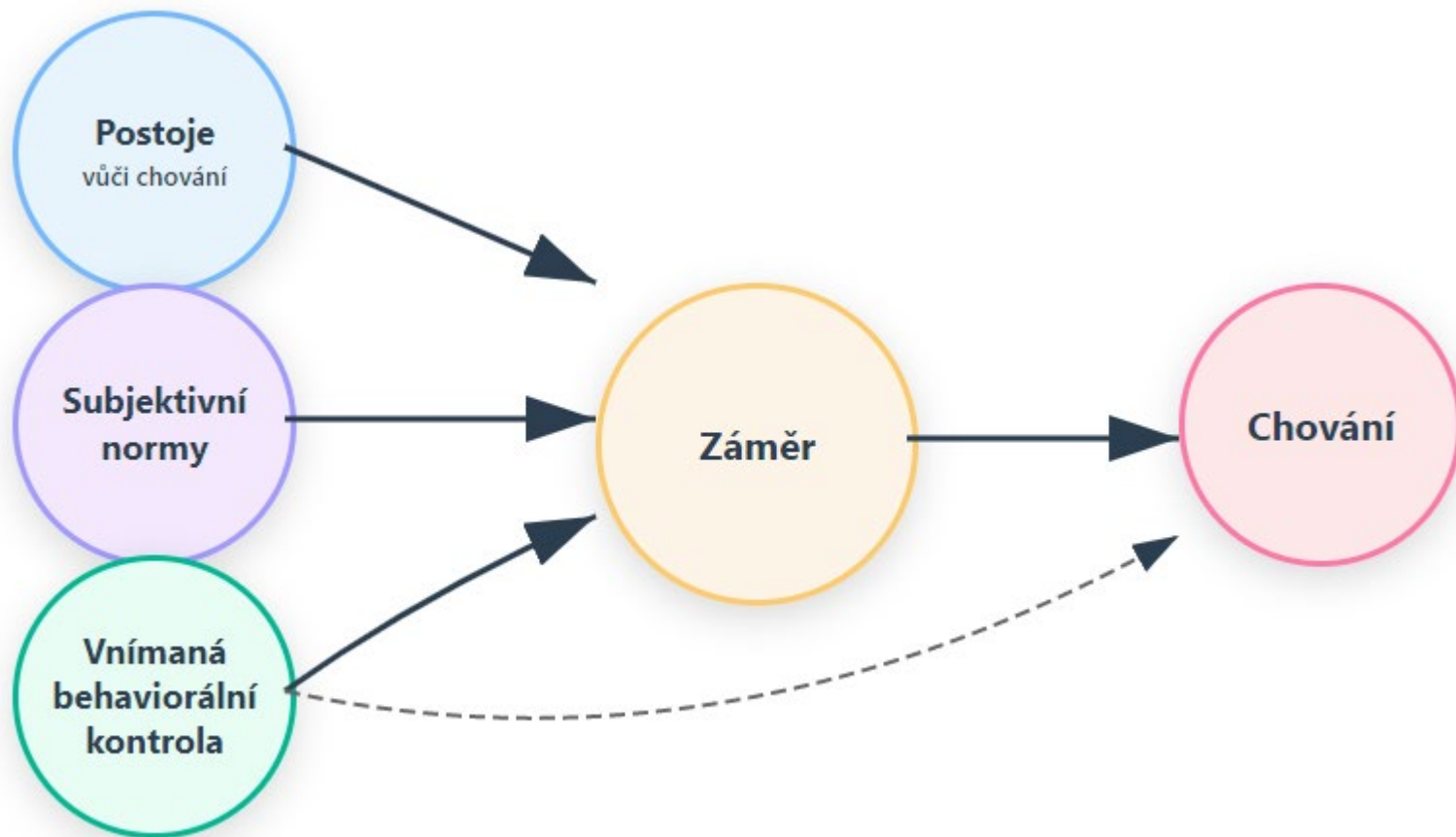
- Mezera plodnosti – rozdíl mezi plánovanou a realizovanou plodností
- Potřeba porozumět překážkám realizace reprodukčních záměrů
- Zaměření na 4 středoevropské země s odlišnými vzorci plodnosti a rodinnou politikou

- **Klíčový výzkumný problém:**

- Proč se některé pozitivní reprodukční záměry realizují, zatímco jiné ne?
- Jakou roli hraje věk již narozeného dítěte?

Teorie plánovaného chování aplikovaná v oblasti reprodukčního rozhodování dle Ajzena (1991)

Výzkumné otázky

Jaká je míra naplnění krátkodobých pozitivních reprodukčních záměrů ve středoevropských zemích?

Jak se liší realizace záměrů mezi bezdětnými a rodiči?

Jakou roli hraje věk nejmladšího dítěte v úspěšnosti realizace dalších reprodukčních záměrů?

Předchozí výzkum

Předchozí výzkum

- Úspěšnost realizace pozitivních reprodukčních záměrů je ovlivněna řadou faktorů
 - Např. stabilita partnerství, příjem, populační klima
 - Věk, parita
 - Země

Přínos naší analýzy:

- Zaměření na středoevropské srovnání
- Detailní analýza časování realizace
- Zvláštní pozornost věnována rozestupům mezi porody

Data & metody

■ Data:

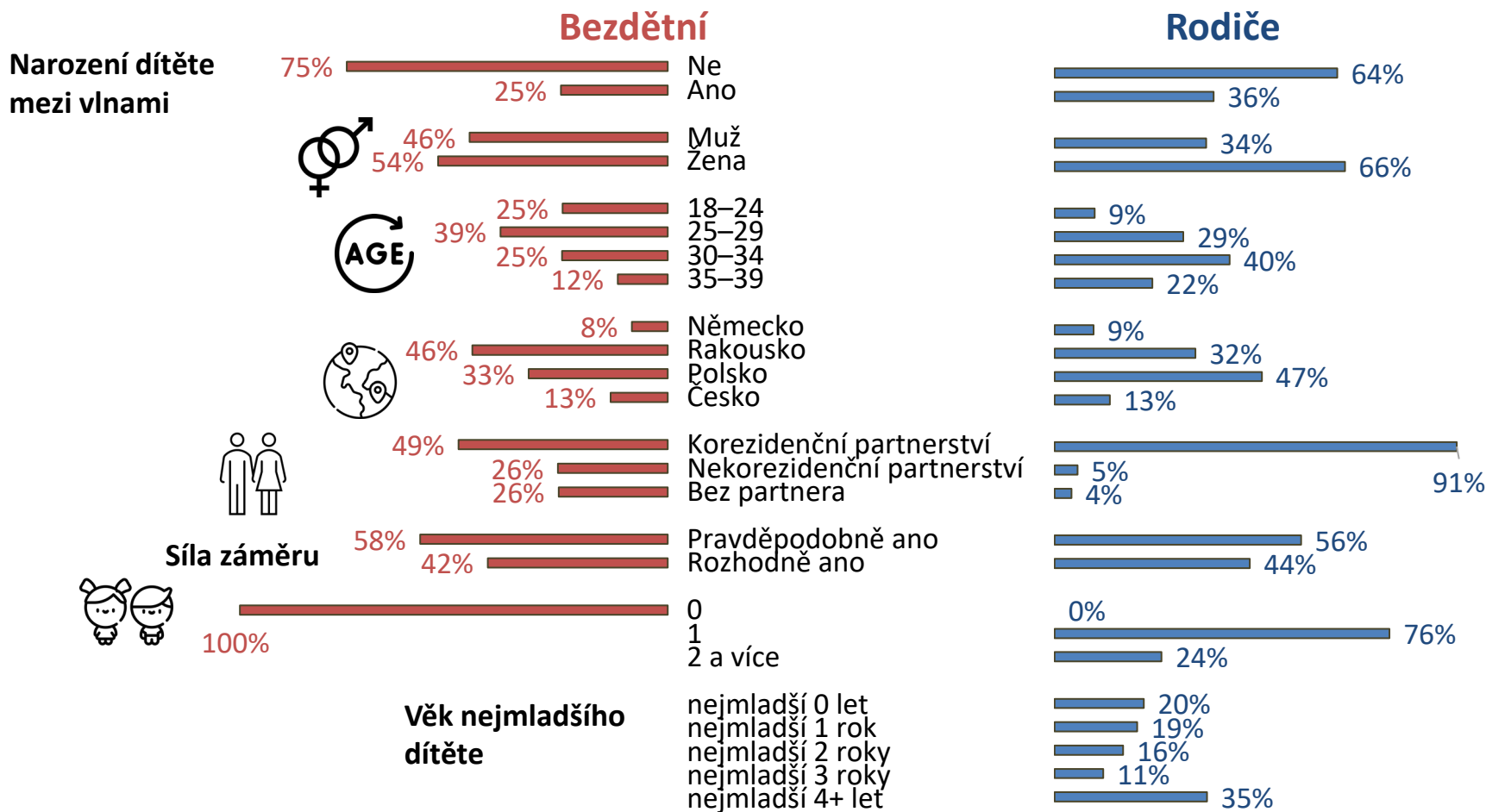
- GGS-I (Generations and Gender Survey) ve 4 středoevropských zemích:
 - **Polsko, Německo, Česko a Rakousko**
 - **Vlna I** (PL 2010-11, DE 2005, CZ 2005, AT 2008-9) **a Vlna II** (PL 2014-15, DE 2008, CZ 2008, AT 2012-13)
- Vzorek:
 - Respondenti ve věku 18-39 let ve vlně 1 s pozitivními reprodukčními záměry
 - $N = 2\,242$ (1 225 bezdětní + 1 017 alespoň 1 dítě)

■ Metodologie:

- Deskriptivní analýza
- Binární logistická regrese: Modelování šancí realizace pozitivních krátkodobých reprodukčních záměrů (referenční kategorie: narození dítěte mezi 9-36 měsíci po deklaraci reprodukčního záměru)

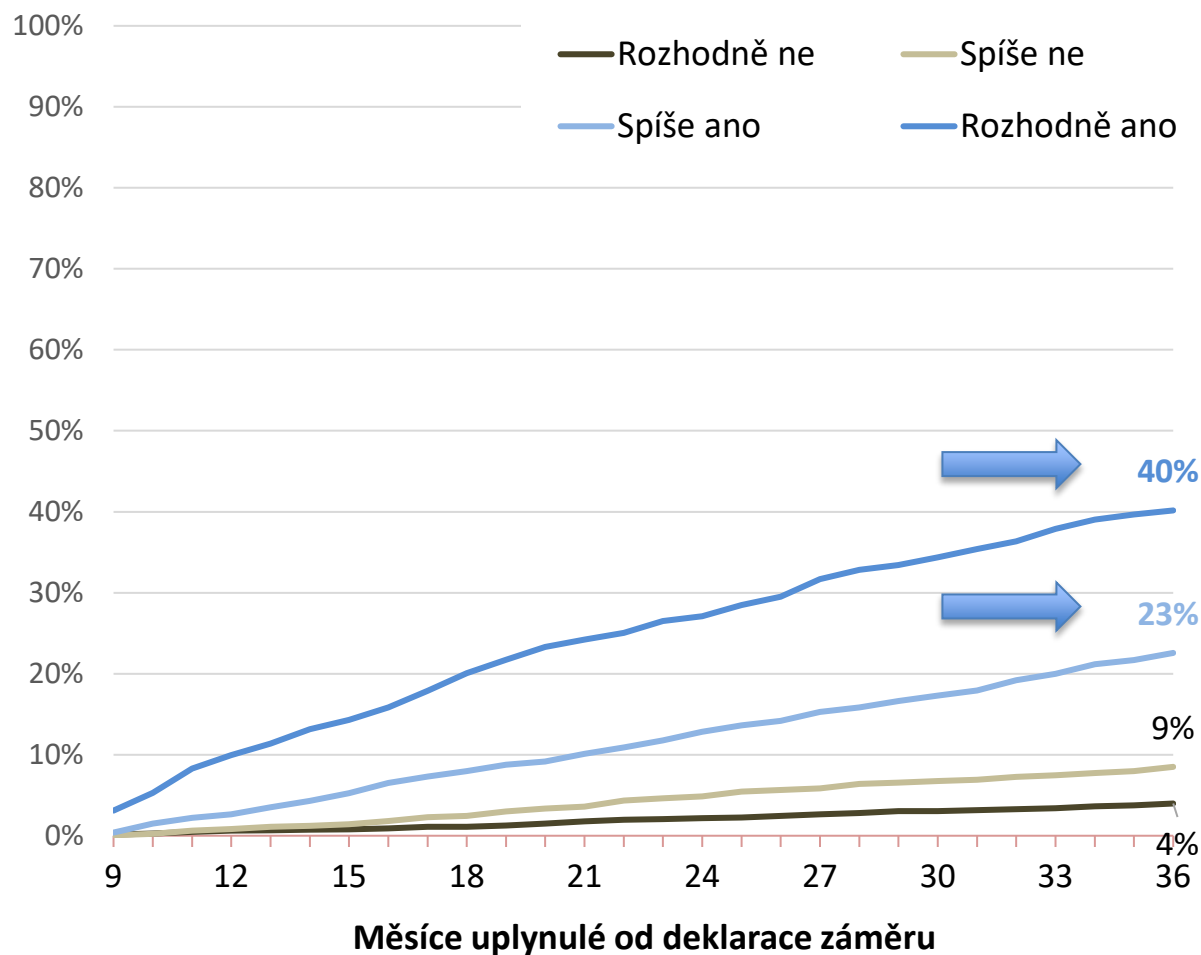
Populace s pozitivními krátkodobými reprodukčními záměry (18-39 let)

Míra úspěšnosti podle síly záměru

40 %

respondentů
s deklarovaným
silným záměrem
mít dítě
v následujících
3 letech uspělo.

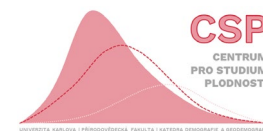

Zdroj: GGS-I

FACULTY OF
SCIENCE
Charles University

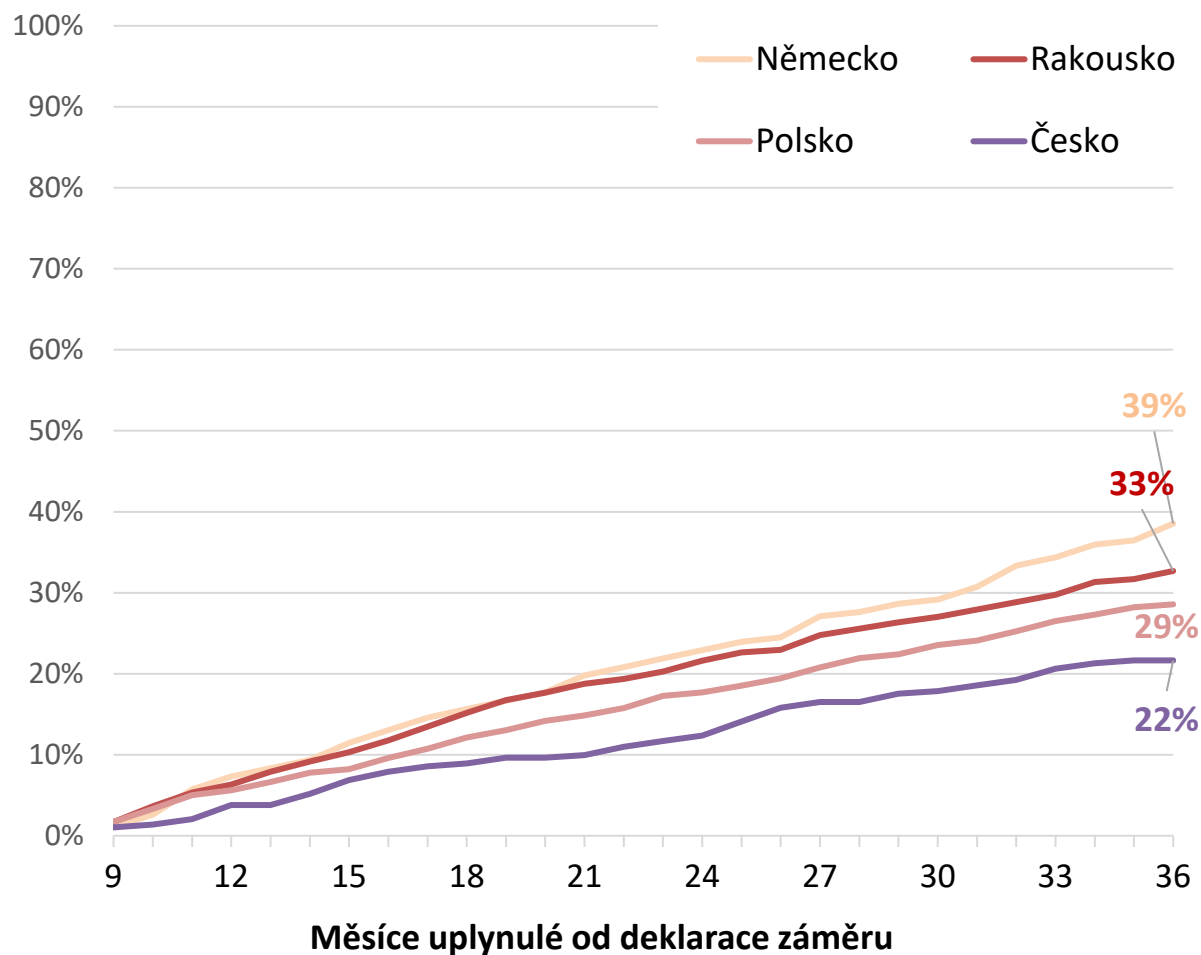
www.natur.cuni.cz/demografie

Míra úspěšnosti podle země

22–39 %

Rozsah míry
úspěšnosti
napříč zeměmi.

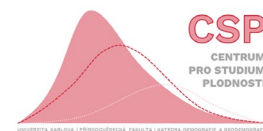

Zdroj: GGS-I

FACULTY OF
SCIENCE
Charles University

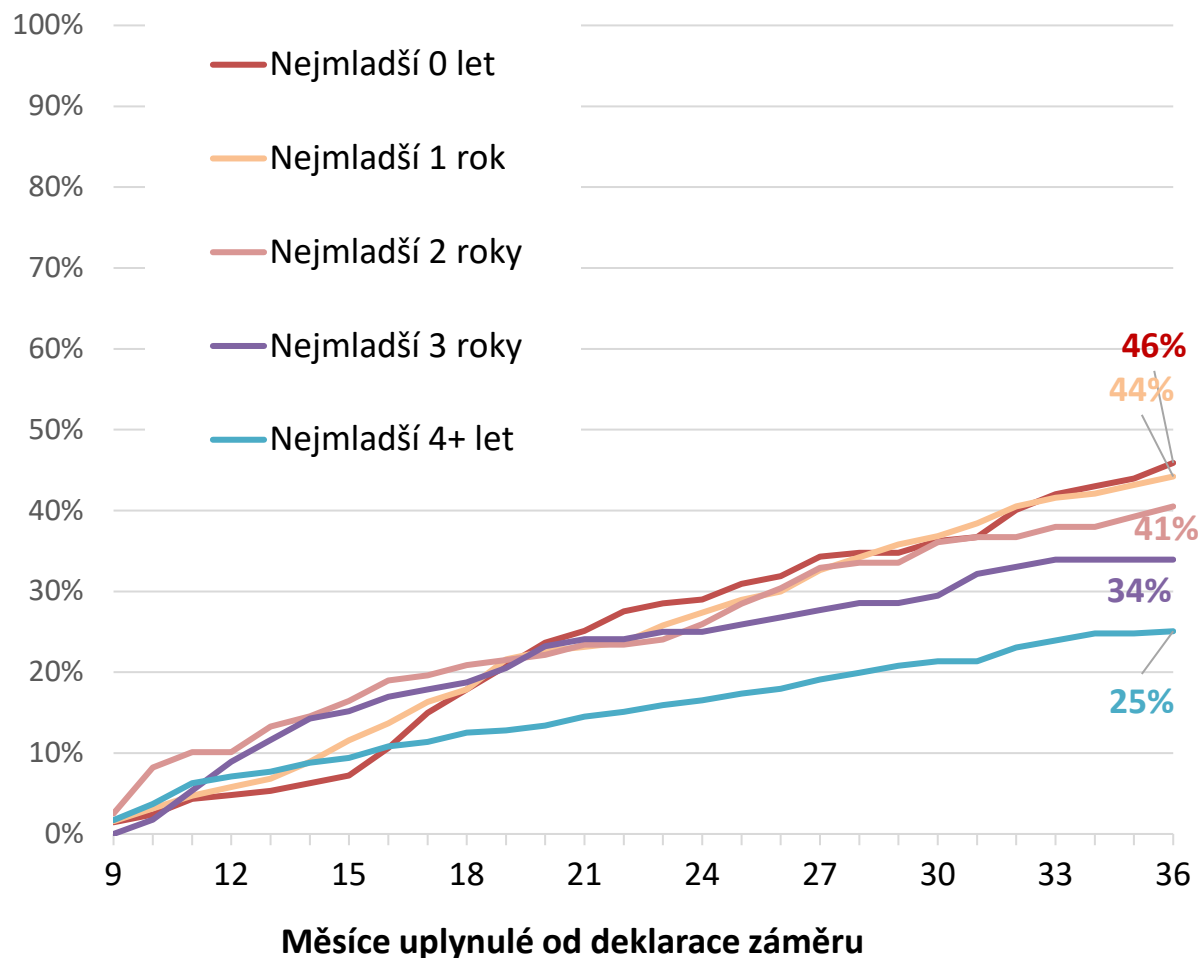
www.natur.cuni.cz/demografie

Míra úspěšnosti podle věku nejmladšího dítěte

46 %

respondentů
s dítětem ve věku
0 let realizovalo
svůj záměr mít
další dítě během
3 let.

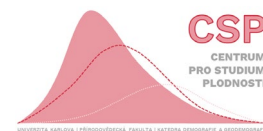

Zdroj: GGS-I

FACULTY OF
SCIENCE
Charles University

www.natur.cuni.cz/demografie

Rodiče výrazně častěji realizují své pozitivní reprodukční záměry než bezdětní jedinci

**25,0 %
bezdětní**

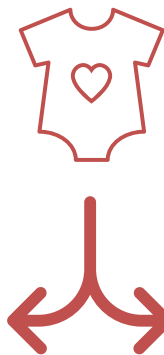
**36,4 %
rodiče**

uspělo v realizaci pozitivních krátkodobých reprodukčních záměrů

Narození dítěte do 36 měsíců od deklarace záměrů – Dva samostatné modely

Bezdětní

Rodiče

Pohlaví, věk

Země

Vzdělání

Rodinný stav, partnerský status

Síla deklarace reprodukčních plánů

Bytová situace, Vycházení s příjmem

Účast na náboženských službách

Aktuální touha mít dítě (Chce další dítě
nyní – Vlna 1)

... faktory pro bezdětné +

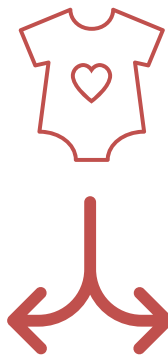
Počet biologických dětí

Věk nejmladšího dítěte

Narození dítěte během 36 měsíců – Finální modely

Bezdětní

Pohlaví
Země
Věk
Partnerský status
Síla záměru

Rodiče

Pohlaví
Země
Věk
Partnerský status
Síla záměru
Počet dětí
Věk nejmladšího dítěte

Šance realizace pozitivních krátkodobých reprodukčních záměrů klesají s věkem nejmladšího dítěte

Model
pro
rodiče

Respondenti **s nejmladším dítětem ve věku 3 nebo 4+ let** měli **1,8 a 2,0krát nižší** šance realizace svých reprodukčních záměrů ve srovnání s těmi, kteří měli kojence (0 let).

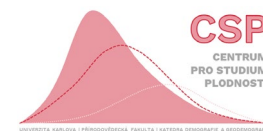
Věk nejmladšího dítěte	Sign.	Exp(B)
(ref. 0 let)	0,01	
1 rok	0,42	0,84
2 roky	0,55	0,87
3 roky	0,03	0,56
4+ let	0,00	0,51

Model 1A (RODIČE) – Poměr šancí $\text{Exp}(\beta)$ narození dítěte do 36 měsíců od deklarace, ženy a muži ve věku 18-39 let

FACULTY OF
SCIENCE
Charles University

www.natur.cuni.cz/demografie

Šance realizace pozitivních krátkodobých reprodukčních záměrů – kontrolní proměnné (Rodiče)

Model
pro
rodiče

Země: Německo (OR=2,95), Rakousko (OR=2,12) vyšší než Česko

Partnerství: Nekoresidenční partnerství nižší šance (OR=0,35) než partner ve společné domácnosti

Síla záměru: "Rozhodně ano" vyšší (OR=1,82) než "Pravděpodobně ano"

Počet dětí: 2+ děti nižší (OR=0,60) než 1 dítě

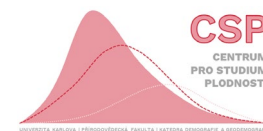
Nesignifikantní faktory: pohlaví a věk

Model 1A (RODIČE) – Poměr šancí $\text{Exp}(\beta)$ narození dítěte do 36 měsíců od deklarace, ženy a muži ve věku 18-39 let

FACULTY OF
SCIENCE
Charles University

www.natur.cuni.cz/demografie

Šance realizace pozitivních krátkodobých reprodukčních záměrů – bezdětní

Model pro
bezdětné

Země: Rakousko (OR=1,62) vyšší než Česko

Partnerství: Nekoresidenční partnerství (OR=0,65) nebo bez partnera (0,27) nižší než partner ve společné domácnosti

Síla záměru: "Rozhodně ano" vyšší (OR=1,89) než "Pravděpodobně ano"

Věk: 35–39 let (OR=0,61) nižší než 25–29 let

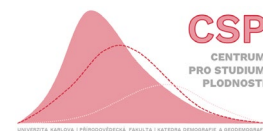
Pohlaví: muži nižší realizace než ženy (OR=0,68)

Model 1B (BEZDĚTNÍ) – Poměr šancí $\text{Exp}(\beta)$ narození dítěte do 36 měsíců od deklarace, ženy a muži ve věku 18-39 let

FACULTY OF
SCIENCE
Charles University

www.natur.cuni.cz/demografie

Shrnutí

Naše analýza potvrzuje výsledky předchozích studií:

- Propast mezi reprodukčními záměry a reálným chováním: i silné záměry mají pouze 40% úspěšnost realizace do 3 let
- Rozdíly mezi zeměmi: významné rozdíly naznačují, že politické a institucionální faktory jsou důležité, Německo a Rakousko vykazují vyšší míry realizace než Polsko a Česko
- Struktura rodiny je důležitá: Pro rodiče jsou klíčové počet dětí a věk nejmladšího dítěte
 - Přejít k druhému dítěti je úspěšnější než k prvnímu nebo třetímu+
 - Zatímco věk je klíčovým faktorem úspěchu pro realizaci reprodukčních plánů u bezdětných, nebyl signifikantní u rodičů (počet narozených dětí je již důležitější)

Přínos:

- „Okno příležitosti“ se zužuje s rostoucím věkem nejmladšího dítěte
- **Významný pokles realizace s rostoucím věkem nejmladšího dítěte** (zejména u respondentů s dítětem 4+ let).

Další kroky

Zjistit, zda se faktory úspěšné realizace krátkodobých reprodukčních záměrů liší v závislosti na tom, kdy se dítě narodí – tedy jak dlouho po deklarovaném záměru k narození dojde.

Literatura:

AJZEN, I., 1991. The theory of planned behavior. *Organizational Behavior and Human Decision Processes*, 50(2), 179-211.

České GGS data byla shromážděna s finanční podporou poskytnutou velké výzkumné infrastruktury "Czech National Cluster for Family Research", která je finančně podporována Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy České republiky (projekt č. LM2024074).

Děkuji za pozornost!

@ eva.Waldaufova@natur.cuni.cz

PŘÍRODOVĚDECKÁ
FAKULTA
Univerzita Karlova

www.natur.cuni.cz/demografie

